

Елин Пелин

Как пиша?

(Беседа на Елин Пелин с писатели, по инициатива на Ст. Ц. Даскалов, със съдействие на Лъчезар Станчев на 3 май, 1949 г. в София. Из архива на Л.С.)

Другари! Това застрашително събрание малко ме плаши, защото аз не съм написал никакъв доклад. С Даскалов говорихме да говоря върху моето творчество, върху начина на писането и т.н., но нещо да съм приготвил - не съм. Аз предполагам тук пред вас в една приятелска беседа като пред другари да ви разправам някои неща.

Не мислете, че ще ви открия някои чудеса или някоя магия как се пише. Аз съм писал най-обикновено, най-просто, при всякакви случаи, без никакви церемонии, без никакви фетиши около мене, съвсем, просто и ясно и съм писал само тогава, когато ми е било ясно това, което пиша, когато съм го намирал за интересно да се напише, пазил съм се от неща, които са неинтересни да се пишат.

Аз мога да ви разправам как съм писал някои работи, но преди всичко ще ви кажа, че един писател се оформява в средата, в която живее, в епохата, в която се ражда. От там се оформява и неговият мироглед и неговият начин на писане, неговите отношения с хората, с културния свят в тая дадена епоха са от голямо значение и от голяма важност.

Тогава, когато аз почнах да пиша, нашата литература съвсем я нямаше още. ние имаме големи писатели, гиганти, обаче те бяха единици, те бяха като едни големи дъбове в една млада гора. Ние бяхме тая млада гора. ние гледахме на тях със страх, с почит или така малко шеговито, сериозно не се гледаше тогава на литературата и от страна на обществото, и от страна на самите писатели.

Тази група, която се създаде около "Мисъл", тя беше една чисто литературна група, с литературни интереси, хората, които я представляваха, бяха ходили в Европа, бяха научили много работи. А те бяха едни висши същества за нас, които се движехме малко из народа, които нямаше опора в обществото, които не бяхме хванали корени никъде, а живеехме малко скитнически, малко хъшлашки ние гледахме много сериозно на тях, гледахме на тях като по-висши същества; а те гледаха на нас като на низши същества, и по този начин имаше една сродна връзка между тях и нас като писатели.

Тогава - аз съм го казвал много пъти пред мои другари - беше лесно да се стане писател защото нямаше писатели, един Вазов стърчеше над всички, гледаха го всички, и той аслъ създаде реномето на писателя, казваше се за него: писател. Кой го чел, кой го не чел, сочи вазов. Той беше символ на писател и той стоеше пред очите на всички класи в обществото. И в селата знаеха Вазов. Ботев тогава не беше много популярен, на Ботев чрез песнопойки му се пееха песните навсякъде, но не беше популярен, като издигнат поет, като човек с висока и бурна дарба, вазов стърчеше над всички

като писател, символ на писател, символ на писателска чест, на писателско достойнство, човек, който покровителствуваше и който държеше реномето на писателите, а за малките, които се появиха, и за новите, които се раждаха, той беше една сянка, под която те се подсланяха с надежди за бъдещето и т.н. тъй щото тогава беше лесно да се стане писател.

Тогава се появиха някои отделни хора, за които вие нито сте чули, нито сте сънували, имаше един учител в гимназията - Висковски. Той написа едно-две разказчета. Той се яви като писател. Тогава от тези, които се интересувахме от литература в училището - учениците и учителството се казваше: "Висковски, Висковски". даже едно време, когато Влайков беше председател на писателския съюз и устройваше вечери за разни писатели, той предложи да се устрой една вечер за Висковски, обаче тя не се състоя.

Тъй щото знаеше се Вазов. неговите "Драски и шарки" се появиха и се четяха много, неговото "Под игото" се знаеше, беше прочетеш, беше популярна книга още тогава за нашата интелигенция и нашия читаещ свят.

Тогава се появи Антон Страшимиров, Появи се и Стаматов, Антон Страшимиров с някои разкази направи едно добро впечатление и силно впечатление, и на него се възлагаха особени надежди - че той е един голям писател, обаче той - аз ще ви говоря с моите впечатления, да не му е някому обидно или свидно - той, според мене, беше един халосан човек, един човек, който нямаше никакво установено мнение: днес така мисли, утре инак мисли, днес един морал проповядва, утре - друг. той беше една неустановена личност, разхвърляна, такъв беше и в писанията си. той не знаеше да пише художествено. Той не знаеше даже формалистиката, която се изисква. Той беше чужд на нея, не я познаваше, и той пишеше повече лично за себе си. написа някакъв разказ в едно списание, които излизаше в Сливен - аз бях ученик в Сливенската гимназия - "Хлопа се", описваше си историята, как се оженил. Една романтична женитба направи с неговата жена, която беше от Сливен. Опасваше как избягала и т.н. "хлопа се"! обаче това е един разказ, който хлопаше навсякъде.

А пък в това време се зараждаше една нова интелигенция, която като че ли отведнъж нахлу в кивота на България. Това беше учителството - едно младо учителство, дотогава в училищата имаше стари учители останали от турско време още, полуграмотни хора даже И веднага нахлуха учители от гимназиите, свършили и недосвършили гимназия, покрай учителите - и учителките, напълниха се селата с учители и учителки, и всички тия млади хора дойдоха с една жажда да просвещават и учат народа.

Създаде се тогава и се организира и учителският съюз, който и днес съществува, заякчиха се, събраха се много сили и се почна, едно такова народничество - както се казва в литературата - и в обществения живот, - да се просвещава народът навсякъде.

Появи се тогава Христо Максимов, който упражни голямо влияние върху тая интелигенция. Издаваше едно списание "Целина" и там пишеше едни разкази съвсем тенденциозни, но хубаво написани, й, много мъдри неща и много реални работи описваше в живота. Неговите работи може да се каже бяха поучителни. Той създаваше тия положителни герои, които ние сега се мъчим да ги намерим, в неговите разкази имаше положителни герои, ония, които идат да работят между народа, които идат да просвещават хората, ония,

които срещат спънки в живота и ги надделяват, и ги побеждават, тогава той упражняваше доста голямо влияние. И аз, които тогава скитах насам нататък из България, виждах колко голямо влияние упражнява той върху тая маса от учителски свят, която се беше на бълкала в селата с едни нищожни заплати. Хората идеалисти, служеха и почти не получаваха заплати по цели месеци, но все пак живееха и работеха.

Тогава се яви, напр., и този Никифор Филипов. Фалко Пилигринус се подписваше. Той беше член на нашия писателски съюз. Той написа "Бирникът дошел". Почна проповеди в селата против пианството и кръчмите. Беше учител в едно самоковско село и успя там да затвори кръчмите. Едно течение се появи да се затварят кръчмите, жените бе вдигаха и чупеха прозорците и фирмите на кръчмите. И сполучиха в няколко села да затворят кръчмите. Това стана и в шопското пиано село Драгалевци, по едно време кръчмите се затвориха и жените тържествуваха известно време, но после не можаха да си приберат мъжете от София, те всички идеха тук. И се принудиха да си отворят наново кръчмите, така стана и с другите кръчми в самоковските села, които Никифор Филипов беше успял да ги затвори.

И тогава се правеха най-много учителски забави, учителски вечеринки и утра. събираха се учителите и даваха представления. Представляваше се най-главно "руска" от Вазов - пиесата "руска", "Дядовата славчова унука" се четеше тогава, тя беше написана от Влайков. За тия утра и вечеринки, които се даваха тогава, нямаше материали, прочетоха се вече Базовите, нямаше нищо духовито, нищо по-живо, по-интересно, по-ново за хората, четяха се все стари неща от Любен Каравелов? Декламираха се тогава стиховете на Полянов, които излизаха в сп. "Ново време". От там се вземаха някои материали, обаче те не задоволяваха.

В това време аз почнах да пиша. И моите работи като че ли дойдоха тъкмо на помощ на тая интелигенция, дошла да работи за просветата на народа. И затова моите работи веднага станаха популярни, разнесоха ги по всички села. Нямаше вечеринка, нямаше утро, нямаше забава, където моите работи тогава да не се четяха. Аз дори бях принуден да бягам, да се крия от тия работи. Тук в София се даваха много утра и вечеринки, много често ставаха. Главно ставаха в Трапезариите, както му казваха - един салон, в който сега се помещава общинска библиотека, "8 септември". Това беше един салон че, където се събираше интелигенцията. Почти всяка вечер имаше забава, вечеринка. Покрай всичко това и танцове имаше. И ме канеха да чета. И аз някои работи съм писал специално за тия вечеринки, като "Душата на учителя", "Сълза Младенова". Повече от тия мои работи из учителския живот съм ги писал там. Посрещаха се с голям възторг и веднага се намираше някой редактор да ги издаде. Крум Максимов - брат му Христо Максимов беше умрял - беше поел издаването на сп. "Учител". Той ги вземаше веднага и ми плащаше веднага голям хонорар - 20 лв. на парче. А тогава това беше най-големият хонорар. Още на сцената се качваше, даваше ми парите публично пред всички - слава голяма! - и ги печаташе. Парите още вечерта се изпиваха и изгуляваха.

Тогава в това време се създаде и сп. "Общо дело". мисля, че един от редакторите беше Мити шев. Той беше социалист. Той беше редактор и уредник на списанието. Той преведе тогава, мисля под редакцията на Ана

Карима, Чехов - няколко тома. Той беше един трудолюбив човек, слаб и той умря наскоро. Беше чиновник във Финансовото министерство, в Пенсионното отделение. Преводът не беше лош. Сносен превод беше. Аз даже скоро намерих една книжка от него, прегледах го и ми се видя не лош превод, дори много добър превод. Той изигра една голяма роля в нашата литература, особено между тези младежи, които се интересуваха и които бяха склонни да пишат. От това, което се даде от Цехов, аз можах да се запозная и да чета нещо за руската литература, макар че по-рано аз бях вече чел на руски Чехов.

По тия времена там в това "Общо дело" напечатах първият си разказ, който в сериозно списание се напечата. Той е "Напаст божия".

Понеже искате да знаете как съм написал тия работи, ще ви разправа нещо.

Аз написах разказа "Вятърната мелница". Трябваше ми да се опише една голяма суша, за да подтикне дядо Горча, героят във "Вятърната мелница", да направи вятърна мелница на едно място по нашите места, където вятърна мелница само в приказките се срещаше. И аз с едно голямо старание, с писане и преписване се мъчех да опиша сушата. И действително там много сгъстено съм я описал, даже прекалено много съм писал за сушата. Това описание за сушата влизаше в разказа "Вятърната мелница".

Аз искам да ви разкажа как се появява хрумването да напишеш нещо - у мене как е ставало, у другото може да стане друго яче. Смятам, че без тия хрумвания отвън не може. От едно нещо ти хрумне за друго нещо.

В моето село се появи една болест - дифтерит по децата -и през едно лято умряха 50 деца бързо, за два месеца. Мене ме нямаше там. Връщам се в село. Научих каква е работата и почнахме с някои хора да се питаме: какво е това? Лекар нямаше. Имаше един арменец околийски лекар в Новоселци. Обаче тази болест беше пламнала по всички села - инжекциите бяха известни - и той не смогваше да отиде да лекува хората. Там по-будните селяни се събрахме да видим какво става, от где иде тая зараза. Хората се научиха да се пазят, да се не сношават едни с други. От где иде тая работа. Но хората живеха малко примитивно. Имаше един кладенец, който не беше изграден. а една много голяма коруба от дърво беше бутната в земята и той се пълнеше с вода. От тоя кладенец наливаха много хора вода. И си наливат съдовете, които носят на кобилици. Взел менчето, като дойде, върже го за нещо, бръкне - не беше много дълбоко - налее го, сипе си. Рекохме да не е от това нещо тази болест, да не иде от там тази зараза. Зйщото действително беше ужасно нещо: 50 деца в едно малко село бързо-бързо отидоха. И мислехме. И аз, който тогава четех, имах възможност да чета медицински книги и списания, които ми попадаха и ходех и в София като по-будно момче в селото, предполагах, че заразата иде от кладенеца. И поисках да бъде затворен тоя кладенец. Ако може да прекратят да наливат от него вода. Най-после обявиха да не наливат от него вода. Добре, ама хората невежи: "Е, от водата ще ни дойде болестта!" Не слушаха. Някои послушаха, но не всички послушаха. Тогава се принудиха да поставят човек да им казва да не наливат от тая вода.

От този случай ми хрумна на мене пък разказа "Напаст божия",

И тогава взех аз почти половината от описанието за сушата, което бях направил във "Вятърната мелница" и го поставих тук, в "Напаст божия". По този начин аз облекчих "Вятърната мелница", защото щеше да бъде много

претрупана с това описание, облекчих, тъй да се каже, и моята работа в този разказ, като си послужих с това готово описание да допълня и другия разказ, така както може би от вас мнозина го знаят от този разказ.

Та разказът аз го напечатах в "Общо дело" тогава. Митишев ми го взе, намери го за добър и интересен.

След това им дадох и разказа "Изкушение". И този разказ е известен, и той беше много популярен. Тогава се четеше на всякъде.

И разказът за попа, който изпил виното за комката в черквата, се напечата в "Общо дело".

Тия разкази направиха едно особено впечатление, като нещо ново, като един нов маниер на писане. Нов сюжет в литературата се появи. Страшимиров пишеше едно, Стаматов пишеше друго, Влайков пишеше трето. Моите работи дойдоха като по-други, които не приличаха на техните, макар че бяха в същия дух и почти същите тени от народа. Не приличаха на техните, но затова попаднаха много добре за целите, които тогава гонеше това многолюдно учителство, за което ви разправям и започнаха да ги четат по утра и вечеринки, и това беше една голяма услуга за техните цели тогава.

Тогава се сдружих с някои хора в тази българановска компания, която имаше. В "Българан" беше започнал да излиза и там идеха много от тези млади хора, които пишеха, много от тях ги няма и имената им не зная. Иовечето от тях изгинаха в Балканската война. Но с един поет, за когото знаете всички - Димитър Бояджиев, който се самоуби после - ние станаме много добри, бризки приятели. Той беше един много нежен, много красив човек с една брада Исус Христова, с едни хубави очи. Сдружихме се с него. Нему беше възложено да редактира "Летописи". "Летописи" излизаше под редакцията на Величков, но той беше български представител в Бялград и затова тук беше възложил на Велчо Велчев, журналист, който беше наивник на телеграфната агенция - бюро на пресата се казваше, ако се не лъжа - редактирането. Той беше зает с работа и беше намерил Димитър Бояджиев, също чиновник в Бюрото на пресата, който знаеше френски, да редактира сп. "Летописи", и ние се отрудохме с него. Аз там напечатах най-напред "Вятърната мелница", след това напечатах някои от тези първи мои разкази, които може да се каже са най-популярните, по-добре ценените работи от страна на критиката и от страна на читателите. Единият се казваше "Гост", не мога да си спомня още кои други се напечатаха там. разбира се, срещу това ми се не плащаше нищо. Никакъв хонорар не ми се плащаше.

Списанието го издаваше софийският книжар Голов, който беше неразделен приятел на Дънов. Дънов не беше основал сектата си, а беше философ, с рошави коси ходеше, казваха го, че е Дънов, смятам го магьосник, който знае да вика духове и да предсказва някои събития, по почерка да открива характерите, тия хора живеяха така малко зад една мистична завеса и ние ги гледахме като тайнствено нещо. Този Голов беше един много реален човек, хубав човек, мазен такъв, с един хитър глас. Имаше той книжарница развита много добре. И той беше издателят на "Летописи", обаче не ми даваше никакъв хоножар. В това време аз няхах никаква служба.

Аз вместо за начина на писането ви разправям биографично: работи, обаче те са свързани с литературния живот тогава, та смятам че е интересно за вас тия неща да ги знаете, да знаете, че един писател все таки се изгражда

от връзките, които е имал през времето, когато е живял.

Аз нямах тогава служба и може да се каже бедствувах. не може се каже, но истински си бедствувах. С този Димитър Вояджиев с когото бяхме приятели, си помагахме: когато той имаше пари идех та се нахраним, когато аз имах - повечето нямах, разбира се-също. И така нататък си помагахме с него и така живеехме, той все викаше: "Голов ще ти даде хонорар", обещаваеше, обаче не ми даваше, напиша нещо - хареса го. Аз чаках тия хонорари.

Величков от Белград писал: "Кой е този Елин пелин, тук се появи нов писател" - Бояджиев ми го каза - "много интересен човек какъв човек е, що е?" те пишеха: такъв човек - бездействува, търси служба. Величков ми прати от там картичка до директора на народна библиотека, който беше този патрон, журналист, не знаей как се казваше. Беше интересен човек. Ходих при него с тая картичка. Влязох страхливо. Той ми каза: "Няма работа, няма служба", и отчаян, аз се върнах, разбира се.

Отидох веднаж при Голов, ама доста изгладнял. Беше ми почти лошо от два-три дена. Отидох: а бе, г-н Голов, вие обещахте да ми дадете някакъв хонорар, дайте ми малко пари, защото съм закъсал. А той любезен: "хайде, ти си млад човек, защо са ти пари на тебе" Казва: "пари нямам, ама се качи на тавана, има стари "Летописи", вземи да продадеш някои и други, да вземеш пари. колкото вземеш, за тебе са", аз изтръпнах от тая работа и рекох: аз не мога да се качвам по вашите тавани, той прати едно момче да се качи горе, чу: го топурка като плъх, събира книги по тавана, а мене ми стана лоша. Като се свестих, намерих се в една аптека, ми даваха някакви лекарства да пия. Значи, последната надежда отиде.

Тогава по тия времена също така излизаше едно сп. "Просвета" за ученици от гимназиите, за интелигенцията, за учителите, едно списание, което беше доста интересно, интелигентско списание, може да се каже. Това списание се редактираше от Марин Дундев – един много благороден човек, учител в гимназията. Беше пенсионер вече. Много добър човек.

А пък тия работи, които пишех и печатех по това време, аз да ви кажа как съм ги писал, имаше една сладкарница "Роза", много от тях съм писал там. много съм написал в ресторантчета или малки кръчмици, дето отивах да обедвам и вечерям, така все на бърза ръка. Напиша го, обмисля го, после се върна в къщи, в квартирната дето живеех и си го препиша хубаво. Аз пък такъв, не допусках една грешка да стане или крива буква да се напише, много красиво пишех тогава, не като сега. Сега пиша и не мога да си прочета по-черка. За една буква преписвах цяла страница и, по този начин покрай буквите поправях и стила и излизаше нещо по-хубаво и по-добро.

Този бай Марин Дундев ме намери и каза: "Дай, ми нещо за моето списание", добре, аз му написах тогава "Андрешко" и той човекът ми, даде сто лева. Тогава сто лева бяха много пари. "Андрешко" е пак едно хрумване по един повод: чух един колар счупил колата нарочно да не отиде съдебният, пристав да конфискува нещо на един селянин, от там ми дойде хрумването да напиша "Андрешко". Аз го написах друго яче - как го набутал в едно блато и т.н. - известна работа. Той ми даде сто лева тогава. Той ми засили положението доста много. И ми каза: "Аз ще говоря на Шишманов да ти намери някоя служба", Шишманов. беше министър на просватата. Надявах се аз за тая работа.

Освен това имаше един Марин Влайков, в Пловдив живееше, беше училищен инспектор - деятелен човек. Той имаше учебници за отделенията - читанки. Той ми писа и дойде тук та ...ме намери и ми даде едни картинки от американски списания, много изящни картини някакви, специално за училищата Дадени картини, но картини от ху дожници. Всички бяха така хубаво отпечатвани на отделни листове. Не зная от где ги беше изписал. М той ми даде от тия картини да му напиша разказчета за читанките му, покрай тия картини, които аз описах, тогава му написах и някои други работи, които пак ми хрумнаха - четива за деца. И може да се каже, че аз му написах тогава целите читанки, всичките, за второ, трето и четвърто отделение, и букваря дето има приложена читанка. И това за едно лято му го направих, той остана доволен и ми плати четиристотин лева тая работа, която му свърших, той обаче печели много години пари с това нещо. Те бяха единствените читанки, най-добрите и най-много разпространените в българските училища.

По това време също така ми хрумна идеята за "гераците". Аз съм много мислил върху този разказ преди да почна да го пиша, мене ми хрумна това нещо така. Един ден, в село като бях, заболя ме зъб. Ама много силно на заболя, нетърпимо силно ме заболя. В София имаше на много места бръснарници, където вадеха зъби "без ох" Пишеше: Вадим зъби без ох", и бяха написани тия обявления от зъби. И толкова много ме заболя, че станах от моето село една тъмна нощ есенно време, и тръгнах за София при тия лекари да ми извадят зъба. И вървах и виках през полето колкото мога. Толкова силно ме боли. Виках, виках, виках... по едно време ми се обади от някъде човек посред нощ. Пък и бързах много - то е 45 клм. Аз не държех шосето а вървах през полето, както знам пътя много добре. Обади ми се някой човек: ей, ей. Взехме да се викаме и се срещнахме с един човек, който водеше едно детенце, едно малко дете, може би имаше 12-13 години, момченце. Беше облечено, свито в едно скъсано палтенце, не палтенце, а аба, дето го казват, селска скъсана аба. "Абе какво си се развикал?" каза тоя човек. Как да не викам? Помагай да викаме, защото страшна работа. И тръгнахме с този човек и това малко детенце дружинка. Разпитваме се: къде отиваш, за какво отиваш, И той ми разправи историята. "А бе", казва, "това братово дете остана сираче". И ми разправи как се поделили, как се разпръснали, как умрели някои, как пропаднали, как разни болести ги нападнали. "И това дете остана сираче. Какво да го правя, как да го гледам? Ще го водя в София да му търся някоя работа".

От това нещо мене ми хрумна идеята за "Гераците". И съм мислил много върху това. Той ми разправи друга история, която няма нищо общо с "Гераците". Общото е това, че едно семейство пропаднало кое от пианство, кое от лоши отношения, кое от сиромашия, изобщо пропаднало едно семейство.

И тогава ми дойде на ума идеята за "Гераците". Много мислих върху нея, много бележки си правих и веднаж седнах и написах една-две глави от нея. Добре, написах ги и остана да продължа, обаче спрях и не можех да си развия по-нататък работата. И аз напечатих една глава от нея някъде, първата, но другото не беше написано. Кръстю Станчев издаваше едно списание. Аз я напечатих в неговото сп. "Съвременен преглед" ли беше, "Съвременник ли беше. После вече аз работех върху нея така умствено, да речем, мислех върху тая работа, какво да стане, как да стане, какви типове,

какви лица -. изобщо една обмислена работа. Боех се да не бъде неинтересна, да не бъде претрупана. Азавобщо се пазя от това да няма претрупаност в разказа, защото всяка претрупаност разваля и най-хубавата работа. Трябва да-и ма същественото, което искаш да кажеш, за да се поддържа интереса на хората, на читателите.

И едно лято хубаво, топло лято, мене ми се изясни цялата идея за "Гераците": какво трябва да се напише за това семейство, как да бъде единият брат, другият брат и т.н. Всичко така донякъде ми се изясни. Разбира се, в процеса на работата много от тези работи се изменят, много от тези работи вземат друг хаА рактер или друг край, ооаче ръководното остава, идеята остава и аз знам как да свърша вече. И смело тръгнах напред.

Едно лято живеех на ул, "Ангел Кънчев" в една стара къща, обаче много чиста, в една хубава стая, по старовремски хубава, чиста значи, с едни дъски много хубаво измити, перденца чисти, много хубави, низка до земята. Беше ми много приятно в тая къща. И аз сядах сутрин бос ооикновено, без да съм чел някоя рецепта за начина на писане, както правят някои писатели, но така, понеже беше горещо времето, да ми е хладно, И продължих да лиша това В щс и го написах цялото. За десетина дена по написах отдаден всецяло на тая работа. И действително, в моята литературна работа това нещо аз съм го работил истински, работа съм вложил с мисъл, д определена задача, може да се каже, и главно с едно старание, безкрайно старание да не пропусна нещо, да не кажа нещо излишно, да не кажа нещо банално, изобщо, доколкото вкусът ми позволяваше, да не кажа нещо непотреоно, за да излезе работата ми хубава. И го написах, и го преписах. Преписах го бързо, действително с - едно истинско вдъхновение, мераклийски го преписах. Куних едни листове. Имаше едни много хубави квадратни листове, четвъртити. Преписах го много хубаво, чистичко. И той беше един от ръкописите ми, върху който аз съм най-много работил, с най-голяма любов съм работил и може би с вдъхновение, защото действително го писах с едно вдъхновение, ако това може да.се каже вдъхновение. И бях доволен от себе си, от работата си. Изобщо бях се отделил така някак си от компанията и не ме виждаха. Защото действително то е било един творчески момент, истински в моя живот. И аз го пожелава на всички млади да ви се случи такова нещо във вашето творчество, защото е действително много приятно и много радостно нещо.

Както и да е, аз написах това с всичките му достойнства и с всичките му недостатъци. Но го написах. От там дето ви казах -от болния зъб се роди това нещо. Разбира се,то се измени много,

но идеята си остана, моята идея да опиша едно семейство, което от доброденствие, от благосъстояние се разпада поради социални причини, поради морални причини, и тана се разглобява и достига дотам, щото неговите последни потомци да отиват да търсят работа вече в града.

И този ръкопис аз го пазех и изгоря в музея "Базов", макар че там други неща се спасиха. В моето бюро имаше книжа, които останаха. Там беше и този ръкопис. И много ми е жал за този ръкопис. Един българин, американски втзпитаник, ми даваше 5.000 лв. за него и аз не му го дадох, макар че беше изкусителна сума за ония времена. Аз къща правех тогава и ми трябваха пари, но не му го дадох. Искях да си го пазя. Даже листовете бяха скъсани, както ги

късат в печатницата словослагателите, за да се знае кое е наредено. И така изгоря.

Та така съм работил върху този разказ. И върху всичките мои работи, които са малко, разбира се, аз съм работел пактак; с едно старание. Моята цел при работата е да гледам да бъде интересно нещо. Напразно е да се лшат неинтересни неща. Неинтересните неща си остават винаги неинтересни. Те са творения, които не могат да се преобразят. То откзва така, както си е. А трябва да бъде интересно. В какъв смисъл интересно? Не в такъв смисъл, в какъвто са интересни, да кажем, детективските романи, но да закача - как да кажа - сърцето на човека, да има типове известни, които да са интересни, да има случка, която да е характерна за тия типове, те да проявяват го вече свой характер. Изобщо да е нещо, което увлича, което води, което да те заинтересува. Разбира се, че това не съм могъл да сполуча навсякъде, обаче това ми е било целта.

И това ми е най-голямата мъка: когато пишеш, да намерк един интересен сюжет. Когато бях по-млад, това лесно ставаше у мене, първо, поради тия хрумвания. От едно нзшо, хрумне ти друг нещо. Като ходех по лов, това мое ходене по лов, за което мяоз. ми се смееха, ми е допринесло много да се опозная с някои неща, които по друг начин не можеш в да опознаеш. Ония прости хора, които се срещат по полето, по къра, овчари, телчари, свинари, да ги опознаваш, да ги видиш, да влезеш в разговори с тях.

Имаше един телчар в нашето село, може би най-бедният чов в селото, обаче един оригинален човек, извънредно много умен и - как да ви кажа - любовчия. Той имаше слабост към женския пол Затова обичах с него да си приказвам. Разправяше ми интересни работи. Бай Митре се казваше, Той ми викаше: "Е, бае, ела утре, аз ще бъда там и там са телците да си поприказваме. И ти сладко приказваш, ама и много сладко слушаш," И аз ходех при него и си приказвахме. И като приказвахме веднаж, така в една нива насреща - ама се вълнуват хубаво нивите от вятъра - нящо се мярка, ту се белне, ту се скрие, И той, какъвто беше: "Това е някоя жена" -каже. Рекох: бай Митре, това е истина някоя жена. Това е нивата на еди коя си - имаше една красива булка - дали не е тя". Рекох: я иди да видиш; аз ще ти паса телците, ти върви да видиш. И па ней той беше човек така с чувство, припка. Беше един симпатичен човеи късичек, много беден, припна бос нататък, - отиде. Видях го по слога, така дебне, насам-нататък гледа. По едно време връща се и се смее. Казва: "Абе знаеш ли каква излезе тая работа?. Една бял забрадка се вижда в нивата, а то една конска глава ми се озъби". Селаните имат обичай да турят конска глава в нивата на кол и това е един вид магия да не урочасват посевите. Това често пъти сте го срещали по полето като ходите, "Абе - каже - не беше булката. Озъби ми се една конска глава". Посмяхме се, поприказвахме.

От там ми дойде хрумването за "Пролетна измама" - разказъ' за калугера, който отива сутрин на разходка и вижда в нивата нещо да се белее. Това е едно хрумване, една идея, Вярвам, че на всекиго от вас, които пишете и се занимавате с тия работи, по този начин са му идвали идеи. Може да ти дойде идея и от прочетено нещс съвсем за друго нещо, едно хпумване. Може тия работи да са свързани някак си с твоя характер, с твоя начин на мислене, или кой знае как са свързани тия неща, но дохажда ти някакво хрумване. Това

хрумване често пъти излиза щастливо, ако е по твоя характер на писател. По този начин съм написал някои неща, а други съм ги

Измислил, изсмукал съм ги от молива. Тия изсмукани неща често пъти не излизат много добри. Но, разбира се, има и неща, които ти дохождат от живота, като познаваш хората, като познаваш живота, като познаваш начина им на живот от там градиш. Изобщо въображението помага, но според мен трябва да знаеш и действителността, да познаваш вашите хора. Тия живи хора трябва някак си да ги познаваш, твоите герои трябва да ти са малко любими хора, донякъде да ти са симпатични. Може и несимпатичен човек да описваш, обаче на тебе като писател, като творец ти е симпатичен без да се издаваш. И по този начин като познаваш хората и живота, можеш да пишеш за рзлични неща, може да ти дойдат различни интересни теми.

Много е мъчно да намериш оригинална тема за разказ. Особено да ви кажа, сега, както сме се хванали за този реализъм, е мъчно, да се намери. Ние може би малко буквално схващаме тази работа, обаче нямаме разнообразие в сюжетите. В нашата белетристика се чувствува, че нямаме разнообразие на сюжетите. Като че ли в нашата общественост съществуват само селяните, бригадирите, фабричните работници, ударниците и т.н. Няма лекаря, няма попа, няма ковача, няма сума хора, които пълнят обществото - няма разнообразие от типове е живота. Затова, според мен, нашата белетристика, колкото и да се явяват хубави и добри работи, е донякъде си бедна по съдържание и по сюжет и затова почна да става неинтересна, почна да става вече така, че като прочетеш заглавието, знаеш какво ще пише и не ти се ще да го четеш по-нататък. Би трябвало да се позамислим повече как да обогатим нашата литература със сюжети. Не че няма сюжети, животът ги дава, но ние ги не знаем, ние не ги познаваме. Ние ги търсим на едро - както фотографите вземат една картин която е видима, която може да бъде осветена, а по тъмните къшета не вникваме и не можем да вземем от там нищо.

Например, идеята, която и в Писателския съюз се появи и изобщо е задача и на правителството, и на културата - нашите хора да посетят фабриките, да поживеят във фабриките, за да се научат да описват живота на фабричните работници. Аз не вярвам, че от това писателите ще извлекат голяма полза. Във фабриките да живееш ще научиш фабричния живот, ще научиш във фабриката какво става, а живота на отделния човек не можеш да го научиш. Животът трябва в свободния живот да го учиш, да го знаеш и вън от фабриката как е, да знаеш ударника не само като ударник, а и вън от фабриката. Неговите страдания, неговите радости, неговите мъки, неговото семейство ти не можеш да ги научиш във фабриката. И затова някой отиде във фабрика, научи нещо, опише го, обаче то е само един репортаж за фабриката, няма нищо за ивека'. А човека ние трябва да го търсим навсякъде. Ние пишем за трактора много повече, отколкото за човека. А човекът е и тракторът, и ралото, и всичко. Без човекът нищо не става. Човекът е душата на всички тия работи - неговият манталитет, неговия устрем, неговите желаниа, неговите стремления, неговото падение, неговия морал. Човекът е във всичко Човекът дава сила и на машината. Машината е бездушно нещо. Човекът е, който й дава душа. Тъй щото човека ние, трябва да търсим във всяка една работа в живота. Ако не намерим човека, ние няма да намерим и сюжет, няма да намерим един по-просторен живот и по-интересен сюжет.

Но, аз се увлякох.

Когато вече моето име стане известно в литературата, аз, разбира се, бях вече стъпил на краката си, т.е. бях станал чиновник, можех да си изкарвам прехраната, защото от литературата не можех. Този бай Марин Пундев, за когото ви казах, беше ходил при Шишманов и Шишманов му казал: "Я нека дойде този човек при мен, ще му намеря някоя работа". Каза ми Пундев и аз отидох при Шишманов. Министерството на просветата беше в една къща зад университета, която и днес съществува. Беше къща на министър Стоилов едно време, една обикновена малка къща. Там беше Министерството на просветата. Беше лятно време. Отидех там и ми дадох бист да попълня, за да влеза при министъра; дълги листчета се пишеха: какъв си, що си, защо отиваш. Писах: Димитър Иванов. Днес да влезна, утре да влезна. Той приемаше от 11 ч. до 12.30 ч. и си отиваше. Тогава имаше гонение на учителите и ги разместваха насам нататък, та министерството беше пълно през лятото с учители и учителки, насядали - чакат Шишманов. Той приеме този, приеме онзи; а мен цялата седмица не ми дойде ред. Но аз ходех при него всеки ден и търпеливо чаках. Веднаж той дойде и видя, че много хора стоят и почна по ред - той беше един нервен човек - "Вие какво обичате?", "Вие какво обичате?", "Вие какво обичате?" Дойде и до мен. Аз рекох: г-н Пундев ми каза да дойда при Вас. Бие сте поръчали да дойда. "Кой сте Вие?" Той си беше турил шапката и взел пардесюто на ръка, за да си излезе. "Кой сте Вие?" Аз съм Елин Пелин. "Ха, я ела", казва, хвана ме под ръка и ме заведе в кабинета си. "Абе ела да те видя! Мене ми лъга един три месеца че е Елин Пелин, и пари му давах, и ми открадна балтона. Ела да те видя. Ти си бил скромен човек". И веднага ме назначи като волнонаемен учител в трета гимназия, командирован на работа в Университетската библиотека. И от тогава стъпих на краката си, станах чиновник и можех горе-долу да преживявам. И той ме обсипа с похвали.

Така се случи тази работа,

/Обаждат се: На колко години бяхте тогава?/ Не помня на каква възраст. Бях още млад човек. 25 години може би. И той ми каза така: ."Ти имаш голям усет към литературата и голям вкус" - така ми каза. "Например, казва, прочетох "Кумови гости". То беше излязло някъде напечатано, не беше още в книга. Бях издал обаче вече първия сборник разкази. Той каза; "Ти, казва, с такъв мерак? си го завършил, така изкусно си го направил, че това е един приятен, художествен разказ. Есеки друг можеше го развали много и да стане нищо и никаква работа". Направи ми комплимент за тази работа.

В моите работи изключително съм се придържал към тези неща, да не претрупвам работата. Гледам, у някои млади писатели в разказите им вмъкнати два сюжета, които биха могли да станат два отделни разказа. Това е малко безвкусица. В разказа трябва да има само онова, което е разказът. Например, един анекдот, който е сам по себе си нещо, знаеш точно какво е, един ще го разправи така, друг ще го разправи друго яче, трети ще го разправи друго яче - няма еднакво да го разправят. Но един от тези ще го разправи най-хубаво. Този, който го разправи най-хубаво, той е най-добър балетрист, да го кажем, защото ония все ще вмъкнат нещо, ще употребят излишни думи, за да пояснат нещо, Когато почнах да пиша, много обичах да чета критиките. "Мисъл" излизаше. Четех всичките критики. Когато попаднах в

Университетската библиотека, попаднаха ми "Мисли по литературата" от Йполит Тен на руски език, от която един писател може да научи много нещо. Там има много хубави правила, много хубави мисли за литературните произведения, кое е хубаво и кое не. Така са ясни, така нагледни тия работи, че ми отвориха очите. Нещо ми се изясни. Щ аз се стараех това, което научих, да го прилагам и при писането. Например, да не се употребяват много прилагателни, да се туря от всичките най-доброто, именно това - да пазиш мярката, да не пресолиш чорбата, да бъде точно всичко дадено.

Но този начин аз веднаж си намерих белята, защото ся позволих да кажа на Йордан Йовков за едно нещо, което беше втикнул в един негов разказ, че е излишно, Той ми е разсърди. После стана цяла разправия из литературните кръгове и аз излязох най-лошият човек, а той стана много гонен писател, че аз съм го подгонил, /Обаждат се: За кой разказ?/ За неговия разказ "Балкан", кучето. Аз бях тук през време на войната. Във Военното министерство, което издаваше "Отечество" бяхме мобилизирани няколко писатели, Григор Василев беше негов покровител и близък приятел. Той ми даде този разказ и каза: "Вземи го, Пелине, много хубава работа". И аз го взех. Но поради тия литературни скруполи, дето ви ги разказвам, да търся да няма излишна дума, намерих нещо излишно, Той за едно куче "Балкан" разправяше и беше турил и една кучка вътре, която съвсем излишно си размахваше опашката в разказа. Аз казах на Григор Василев: Всичко хубаво, но дали би могло той да види пък да премахне тази кучка, да очисти разказа. Той му казал и той се разсърдил: "Той ще ме учи мене на акъл!" И, разбира се, станах лош. Но мисля, че той го премахна после.

Тогава, на млади години, бяхме се оформили като отделна, група българановека една компания. Около "Българан" се групираха и други хора, които не бяха писатели и сътрудници, интелигентни хора, които обичаха изкуството и музиката. И така бяхме една интелигентска дружина, компания. Ние не дружехме тогава с тия писатели от "Мисл" и те ни смятаха за по-долнопробни хора. Исках да ви кажа някои отношения, които имаше нашата група с писателите,

Когато минах в Народната библиотека Шишманов ми изпрати с Яворов във Франция да научим език, да видим европейска култура. Човекът беше така добър, че ни изпрати лично на гарата. Установихме се в Канси. Там се малко посскарахме с Яворов и аз не останах в Нанси, отидох в Париж. Той остана в Нанси и стоя дълго време. /Обаждат се: Защо се скарахте?/ Ние се скарахме за глупави работи, не литературни.

Заболях от апандисит и трябваше да се върна. Понеже се оказа, че много лош апандисит имам, българските студенти, които следваха медицина, искаха да ме заведат да бъда опериран. Но тогава тия операции се смятаха опасни. Аз се уплаших и казах: Ще отида да си умра в България. Дойдох и се оперирах тук, в това същото здание, отгоре ме оперираха. Тогава постъпих в Народната библиотека.

В Народната библиотека по едно време беше директор Пенчо Славейков. Имаше един Димо Кьорчев, трябва да ви е известен - много интересен човек беше. После стана политик, занимаваше се с политика. Беше в национал-либералната партия. Той беше един много начетен човек, с литературни способности, човек с феноменална памет. Като прочетеше една книга, можеше

подир един месец да ти каже на коя страница какво пише. Такава памет. Той беше интересен човек, но беше малко халосан мистически. За евангелието разправяше, което беше чуждо на мен и неинтересно. Както и да е, наговорихме се с Димо Кьорчев да издаваме едно списание "Слънчоглед". Почнахме да го издаваме, но то не излезе до края.

Както ви казах, по едно време директор на Народната библиотека беше Пенчо Славейков, поднесох му първата книжка от списанието. Той го погледна и го захвърли с голямо презрение. Аз, млад писател, исках нещо радостно да ми каже, но той го захвърли с голямо презрение, там бях печатил "нечиста сила". Той погледна и каза: "това какво е? Защо с такива едри букви е напечатано?"

Изобщо по-видните писатели не се отнасяха към нас, по-младите с някое особено насърчение и дружелюбност.

Веднаж разсилните в народната библиотека като излизахме за обед ми казаха: "А бе, г-н Елин Пелин, тук имаше едно писмо за Вас, в пощата". Аз все чаках писма, получавах различни писъмца. какво писмо беше? "май че от странство беше", казват. Аз се заинтересувах, тук писмо, там писмо - няма го никакво това писмо. Какво стана това писмо? щазват: "да не е отишло с писмата при директора Пенчо Славейков?" мене ми дойде на у ма нещо, върнах се бързо от къщи, докато той не беше дошел е кабинета си, влязох, разтърсих му коша и намерих това писмо разкъсано на ай такива малки парчета от този Пенчо Славейков, когото уважавах, когото почитах, към когото имах страхопочитание и от когото исках да ми каже нещо хубаво. Виж какви хора! той е голям поет, но до какви дребнавости може да стигне и един голям човек, аз събрах от коша всички тия парченца и цял ден си играх додето сглобих това писмо. То беше от една немска фирма. Издателите ми пишеха, че искат нещо да преведат от мен и да го издадат, то попаднало при него, прочел го и го унищожил, това е една характерна черта хем за Пенчо Славейков, хем за отношенията ни.

Димчо Дебелянов беше в една компания с Димитър Подвързачев Имаше и едно много интересно момче, Кнауер, което умря. Ходеха по кръчмите, попийваха си. Димчо обичаше да се напива, веднаж ги намерих в казиното, Димчо много лошо се отнесе с мен: "Ти си един простак, ти си един глупак, ти пишеш едни просташки работи". Наруга ме, много ме наруга, аз, разбира се, се ядосах - там беше Подвързачев и други - станах от масата, понеже бях седнал, и си излязох, мина се време, Димчо Дебелянов не среща, поздрави ме. Аз не му отговорих и той замина. Друг път като ме срещна дойде при мен: "Бай Пелине, казва, сгреших, прощавай. Аз бях пиан". Рекох: Пияните хора говорят това, което мислят, когато са трезви, и затова не ти прощавам не, но не искам да те зная. Така го пренебрегнах. Той праща пратеници при мен да се помирим Аз не го мразех, но рекох: С Димчо не ща да приказвам, защото той ме нагруби съвсем лошо.

Така веднаж през време на предпоследната война като бях дежурен в редакцията във Военното министерство иде Димчо Дебелянов при мен. Един спомен за Димчо Дебелянов исках да ви кажа, между другото, за нашите отношения тогава. Иде той при мен малко смутен, малко развълнуван и казва: "Бай Пелине, той беше тогава чиновник в Сметната палата - викат ме, казва, в армията, да се ява долу, на фронта да отида. Аз зная, казва, че ще умра, че

ще ме убият". Беше така някак си много уплашен. "Ще ме убият, казва. Зная, че ме презираш. Аз направих спрямо тебе едно престъпление. Дойдох да си взема прошка от тебе, да те моля да ми простиш". Прегърнахме се, целунахме се, простихме се. Той замина и не се върна човекът. Това е един спомен.

С Петко Тодоров бяхме колеги в Библиотеката. Той беше чиновник и работеше в една стая съседна с моята. Викаше ми "колега". Той имаше дълги пръсти и обичаше да хване човека и да го стисне. Беше ми неприятно, че все ме стискаше. Аз съм слаб човек и все ме заболяваше. Както и да е, той беше добър човек и наивен. Наблюдавах го как пише. Той ме питаше: "Как ти дохождат сюжетите, Пелине? Аз бях написал разказа "Самодива". Има един такъв разказ. Той пък беше на такива проявления - самодиви странни, любовни, индивидуалистични проявления. "Как ти дохождат сюжетите?" Зная ли как ми дохождат? Така съм го написал. После му разправам: Понякога си записвам нещо. чуя някой разговор и запиша. И действително, забравих това да ви кажа и то е доста важно, че имах тевтерчета, в които си пишех разговори със селяни, не разговорите, а диалога, интересния диалог, въпросите и отговорите. Това беше много интересно, защото нашият селянин, както знаете, говори с образи, говори интересно. Той не го осуква много, а говори прямо и някога е много находчив в отговорите, да го кажа. Бележих си тия работи. Особено някой тип, описвам го на бърза ръка - такъв, такъв човек. Такава тевтерчета имах 12, които ми липсаха. Кой ми ги е взел, не зная. Липсаха от един училищен музей. Там бяха ме пратили по работа. От там липсаха.

Казвам: Петко, имам тевтерчета и си бележа такива неща. Той казва: "й аз ще почна тази работа". Беднаж ме среща и ми казва: "И аз си забелязах нещо". Той беше наивен човек. Какво си забеляза? "Божо лице". Чул, че някой казва за някого "божо лице". Когато не искат за мома да кажат, че е грозна, казват: "Ех, божо лице", и тя е човек, макар че е такава. Той работеше така. Беше ми казал: "Знаеш ли, колега, какво хубаво заглавие ми е дошло? - Камъни". Добре, камъни. Какво има? "Абе, казва, видях евреи насядали покрай халите, със самарчета, хамали - като камъни". Рекох: По-нататък? "Ще видим, казва, по-нататък". Почна да го пише. Аз почнах да го шпионирам. Той излизаше по-рано и аз отивах и гледах на масата какво е писал. Той написал на едно място: "На припек под стената там и там седеха с брадите си и с това, с онова, като камъни евреи". После го поправил. После взел на друг лист написал същото с малка поправка. На друг лист написал същото изречение. На четири-пет места написал същото изречение. На другия ден още едно изречение написал отдолу. Той не знаеше какво да пише. Съблзнила го тази картина, но не знае какво да я направи. И после друго изречение написано по същия начин, преписал го, поправил го малко и най-лошото го оставил като най-съвършено. По този начин изглежда той си пишеше всичките работи. Затова са така изработени и изразени хубаво, а в същност са сухички.

Аз ви разказах един миш-маш от биографически и литературни работи и литературни клюки от ония времена.

Сега, ако има някой да пита нещо, нека ме запита.

ВЕСЕЛИНА ГЕНОВСКА: До каква степен опирате героите в раз казите си

на автентични герои в истинския живот? За героите във Вашите развази дали можете да си спомните хора от живота, които са Ви послужили за образец?

ЕЛИН ПЕЛИН: Героите трябва да си ги приспособява човек към сюжета. Те са му потребни, за да си оправдае сюжета. Героите може да имат и действителни черти. В моите работи всички имат действителни черти, защото са хора от живота. Не съм искал да описвам фантастични същества. Аз описвам хора, които зная, но ги типизирам малко, за да ги направя интересни и подходящи да изиграят случката, сюжета, така както трябва, така както съм замислил.

БОНЧО х. БОНЕВ: Мене ме интересува този факт, в коя къщи ка сте живяли на "Ангел Кънчен"? Защото има една къща, в която е жовял Христо Ясенев, Той живееше в една къщичка, която сега се пада точно срещу печатницата на Стайков.

ЕЛИН ПЕЛИН: Не, аз живеях в долния край на "Ангел Кънчев Имаше един хотел известен в София "Стара Загора" - срещу него към "Аспарух", нататък. Тази къща не съществува вече.

БОНЧО х. БОНЕВ: Друг един въпрос - за любовта. Преди да се ожените, имали ли сте любов изобщо с жени? /Оживление/ Интересува ме ролята на любовта в творчеството на Елин Пелин и дал ли е въобще израз на тия свои лични, съкровени неща в белетристиката.

ЕЛИН ПЕЛИН: Аз като бях млад не помня ден да е имало в моя живот да съм живял без любов, обаче идеална любов. В ония времена ние бяхме идеалисти в това отношение, не както сега. Обаче аз с моите лични работи малко съм се занимавал. Любовта може да ме е вдъхновявала някой път, но не толкова. Тя ми е спирала повече твърчеството, защото се халосвах насам-нататък и си губех времето. /Оживление/

СТЕФАН МОКРЕВ: Вие сте писали много нещо за децата. Как подбирате сюжетите си и какво влагате там?

ЕЛИН ПЕЛИН: Как да ви кажа, някои смятат, че аз съм, така да се каже първият, който съм почнал да пиша за децата литературно, изисрсно. може би това да не е верно, защото, когато аз почнах да пиша за децата, пишеше и Ран Босилек, и Чичо Стоян. Но аз ги пишех тия работи, как да ви кажа, ... трябваше да се живее някак си. С един виден учител тук в София, Иван Пенев - той е много стар човек вече - рекохме той да издава едно списание и аз да съм му редактор. Той знаеше да пише народни приказки. Почнахме едно списание, "Беселушка" се казваше. В това списание аз почнах да пиша разни приказки и от Буш превеждахме някои работи. Тогава нямаше много художници, да им кажеш нещо да ти нарисуват. Почнах да пиша моите стихове за деца, които сега почти ги забравят и малко отхвърлят, обаче те много се търсеха. Търсят се и сега, и новото издание е много добре разпространено.

- Моите детски стихове са вече писани, така да се каже, по сезонно. Например, за мартенската книжка трябва нещо за баба Марта. Аз имам десетина стихотворения. Или за май, за цветята, или за зимата, за шейната. По този начин съм ги писал тия стихове. Тия стихове са повече за природата, описани са животните и, може да се каже, това са пантеистически стихотворения за природата. Има и малко хумористични. Но във всяко, трябва да ви кажа, има известна мисъл, известно нещо казано, известна фраза, която го характеризира. Това са ми казвали и други някои, които си служат със

стихове за възпитание на децата. Сюжетите са такива. Не съм много труд употребил. Някои са сполучливи, но някои са стихоплетци работи. Обаче съм ги писал така, в такъв дух, като че ли детето ги казва от себе си. Например, "Лясто, лясто, лястович ке" - това е детето, което го казва. "Добре дошла пролет!" Детето'да може да се приучва да говори, да приказва, и да е нещо негово, с негови впечатления, простимки. Дали съм сполучил, не зная. Обаче бяха много популярни моите стихове между децата. По този начин съм написал и приказките, които са взети от народните приказки и съм ги преправил. Някои съм измислил, както "Трите баби" и "Чохеното контохче". "Ян Бибиян" го писах, когато почнахме сп."Пътека". Седмица по седмица съм го писал.

БОЖИДАР БОЖКОВ: Нека Елин Пелин да ни каже нещо за романа си "Нечиста сила", който той не е довършил.

ЕЛИН ПЕЛИН: Романът "Нечиста сила" се печата като повест, една нескопосана повест" в сп."Слънчоглед", което излизаше в малко екземпляри и което е станало една рядкост. Не може човек да го намери и да го види. Аз имам едва един екземпляр и някой ми донесе един екземпляр, намерил някъде подвързано едно течение от пет книжки. В този роман действието се развива в едно ханче в полето тук на Богров, където имаше действително една такава ханджийка, която опропасти две-три села, една вдовица красавица, зная я. Там минаваха много хора и който замръкне, три-четири дена седи там да се възхищава от нея и си забравя работата. Това е сюжетът - как тази жена опропаства няколко села, особено най-близкото. Това е романът, щото отдавна съм написал тази повест, но така както е напечатана, е много нескопосана и недобре изработена и затова тя не е влязла в моите съчинения. Аз съм я преработил малко другояче, като съм я развил, един вид да излезе като един роман около 10-12 коли, обаче тя така си стои в чекмеджето ми. Аз съм дал някои извадки за печатане. Не зная защо не ми се ще да я печатам, особено в сегашните времена, когато тези работи не са вече на мода, понеже е повече любовна историята, макар че покрай една такава нечиста любов има паралелно друга, хубава любов, която възтържествува накрая. Но смятам пак при малка обработка да се отпечата. Аз от време на време, особено когато бях болен, изваждам този ръкопис от чекмеджето, чета го и все поправям нещо. Човек ако работи така, може вечно да си поправя. Човъркам из него от време на време и все се чудя какво да направя, да го отпечатам, или да не го отпечатам.

ГОРЧИВКИН: Да ни кажете нещо за Вашия хумор, който е неделима част от Вашето творчество. Въпросът е точно такъв, по право то е серия от въпроси: дали сте имали преднамерена цел в момента, когато сте сядали да пишете хумористичен разказ. После, какво е Вашето отношение към сегашния наш хумор.

ЕЛИН ПЕЛИН: За хумора нищо не мога да кажа. Аз го пиша сериозно, то излезе хумор.

А за сегашния хумор, какво да кажа? Хумор няма. Хумор само в "Стършел" ще намерите. На друго място не може да се намери. Има даровити и добри писатели, които пишат, но те са си изработили особен стил и всички по него се водят.

ТРАЙКО СИМЕОНОВ: Правил ли сте опити да печатите свои разкази в сп."Мисъл"?

ЕЛИН ПЕЛИН: На "Мисъл" - то се знае това нещо от всички аз веднаж им пратих един разказ да го напечатат и, да ви кажа, съм благодарен, че не го напечатана, защото той е един недобър разказ, пратих го. Един млад човек опитва, тук се бутне, там се бутне, някъде да получи нещо. В корицата Кръстев ми обяви, че еди кой си разказ няма да се печати. Редакторът приемаше еди кога си и аз отидох да си получа разказа, понеже връщаха ръкописите. Той каза: "Добър е разказът, но, казва, много е фриволен".

Аз тази дума не бях я чул и не знаех какво значи. Изкочих бързо и си я написах върху ръкописа. Той още стои в чекмеджето ми този разказ и стои тази дума написана - фриволен. Щот се чудех какво е това фриволен. Срецам в градината Михалчев - той беше студент тогава - и му казвам: Ти знаеш много работи. Какво е това фриво-лен? "Фриволен" значи малко мръсничек така, неприличен". Тогава разбрах. Там се описва един калугер и една калугерка: един калугер замръква в един женски манастир. И добре че не го напечатана, защото там аз съм малко пресолил.

ТРАЙЧО СИМЕОНОВ: Спомняте ли си да са давали добри отзиви за Вас в сп."Мисъл"?

ЕЛИН ПЕЛИН: В сп."Мисъл" - не зная. Но Кръстев издаде една специална книга с критически работи за някои писатели и между тях имаше и за мен нещо написано. Кръстев смяташе моите работи анекдотични, не били литературни работи, Анекдоти съм разправял аз.

ТРАЙКО СИМЕОНОВ: В 1902 г. в сп."мисъл" има добър отзив за разказа "Дядо Матейко".

ЕЛИН ПЕЛИН: Да, той беше писал за "Дядо Матейко" един хубав отзив.

ТРАЙКО СИМЕОНОВ: При тия хубави отзиви, защо не са Ви давали място в списанието? Свързвам този въпрос с първия.

ЕЛИН ПЕЛИН: То беше две-три думи, бележка.

АЛЕКСАНДЪР МУРАТОВ: Как е написан разказът "Под манастирската лоза"?

ЕЛИН ПЕЛИН: Да Би кажа. Аз имах един чичо поп, ама истински поп, светски. Отдавна умря този човек. Аз бях още дете. Той ме обичаше и ме водеше в черковата на вечерня - никой няма в черквата - и ме учеше на гласовете, да пея. И викаме колкото можем, и той и аз. Той си е попиинал, но аз после схванах тази работа. Между другото ходехме на разходка. Той ме водеше, все из нивите и ми разправяше интересни работи за светци, и той ги разправяше по един особен начин, но с голямо уважение към тия хора, и от там някои работи така съм схванал. Винаги са ме интересували тия неща и съм чел такива книги - житията на светците. Той ни ги даваше и аз съм ги чел. И от там ми е хрумнало да напиша "Под манастирската лоза" с едни мои разбирания за светците.

БОНЧО НЕСТОРОВ: За "Черни рози". Според мен "Черни рози" и по тематика и по строеж, и по идея се отличава.

ЕЛИН ПЕЛИН: Писах го през времето, когато с Балабанов и Митов издавахме "Развигор". Тогава не достигаха подлистниците и казаха: "Пелине, напиши нещо". И аз набърза ръка пишех. Тогава съм написал почти цялата книга, стихотворения и проза, може да се каже, че са, едни откъслечи отвам-оттам, някои размишления, някои впечатления.

БОНЧО НЕСТОРОВ: Някаква връзка с Тургенев?

ЕЛИН ПЕЛИН: Аз знаех Тургеневите работи и исках такава неща да напиша. Но те се пишеха бързо и попълваха подлистниците във вестника.

КРУМ ГРИГОРОВ: Нещо за "Земя".

ЕЛИН ПЕЛИН: Беше написана с голям зор тази книга. Кьорчев почна сп."Пролом" и казва: "Ще ми напишеш нещо". Аз бях замислил "Земя" и ще ви кажа какво хрумване ми е дошло, за да я замисля. Имаше един познат чорбаджийски син от едно близко село до нашето, Елопопци, Много познат човек беше. Веднаж като ходих на лов го видях из една нива - той беше висок човек - крачи като призрак с едни лачени ботуши, вземе пръст, мерише я и я хвърли. Този човек беше богатски син и ламтеше за земя. От там ми е дошло хрумването да напиша "Земя". Има нещо от съдбата на този човек, който после малко се побърка и умря, но същото, което аз описвам в "Земя" не е. От там ми е дошло хрумването. Тази картина ми се беше запечатила в ума. Слиза от един баир и го виждам как крачи в нивата заплашително като един владетел, господар на тази земя. По едно време ровне, вземе пръст, помирише я и я хвърли. Дълго време мислих дали да го напиша. Кьорчев казва: "Напиши нещо". Написах го, но не знаех края какъв да бъде. Списанието излизаше и чакаше края. Кьорчев каза: "Абе, Пелине, какво правиш?" Взех да се крия от него. Преследваше ме. Не мога да намисля края. Той каза "Напиши го или ще седна аз да го напиша"» Чакай, не пипай, ще дойде нещо. Веднаж дойде и каза: "Ще го напишеш тук, сега". Казах: Добре, сядай тук. И едно момче беше довел, защото списанието трябваше да излезе вече. "Земя" се напечати в няколко книжки, а краят чак през 5-6 книжки се даде. Той седна при мен и аз пиша и му хвърлям листчетата, той ги взема и ги дава на момчето. То тича на печатницата. Така написах края и не погледнах какво съм написал. "Земя" така е написана.

ГЕОРГИ ПЕНДЖЕРКОВ: Вие ни говорихме за хрумването. В каква смисъл хрумване? Как се оформява във Вас идеята? И втори въпрос: колко време Ви отнема преработката? Вие казвате, че една думичка не Ви харесва. Дали не Ви харесва стила, изложението и го преписвате, за да го поправите?

ЕЛИН ПЕЛИН: Хрумването може да дойде по всякакъв начин, може да дойде по някоя обществена случка. Аз подчертавам това хрумване за сюжетите главно. А пък сюжета се ражда у човека в неговите идеи, морален склад. Той пада като едно семе в една нива. Ако падне на друго място, друго яче ще излезе. А преработката е да го стилизираш, да го направиш хубаво, да изхвърлиш непотребното. Това е стилно обработване. Това вярвам го правят всички. Гледал съм по музеите ръкописи на великите писатели. Те борба са водили с тази работа. В Петербург едно време имаше един малък музей за Толстой. Гледал съм какво е правил: чертал, задрасквал цели страници. Много е работил. Така работят и други. Например, поетите. Нима излизат стихотворенията така? Без зачеркване не може.. Но това е вече стилна обработка.

ВЕСЕЛИН ГЕОРГИЕВ: Известно е, че по някой път писателят творчески е замислил нещо, но когато го осъществи, не чувствава изцяло да е изпълнил този замисъл. Аз задавам такъв въпрос: др. Елин Пелин, когато е замислил това хрумване и нашия разказ, чувствава ли известно покриване между замисленото и изпълнението или както някои писатели има известно неудовлетворение, че не е могъл напълно да го разкаже.

ЕЛИН ПЕЛИН: Не всякога е доволен авторът от постигнатото нещо. Така и аз не съм доволен често пъти от постигнатото нещо. Но както, когато човек, като работи известно нещо и го свърши, вече му е не по силите да се връща наново, така е и с писателя. Често пъти, когато е доста задоволително, може да го смята за готово.

Работата в разказа е, според мен, да му знаеш края, да знаеш как трябва да свършиш. Пътникът, ако не знае къде отива, ще излезе на друго място. Трябва точно да знае. И е по-хубаво да знаеш края, отколкото началото. Началото все ще го налучкаш. Краят трябва да те ръководи винаги, защото в края ти искаш дз кажеш нещо на хората, искаш да им разкажеш за нещо, а то значи като разказваш нещо, то не може да бъде безкрайно, то трябва да има един завършек, както всяко нещо има един завършек. Ако не знаеш този край, ти ще се измъчваш. Тъй щото задоволително е за автора ако е постигнал добре да завърши това, което е мислил.

ГЕОРГИ КАРАИВАНОВ: Ние изморихме човека, но и аз ще задам един въпрос. Паралелно със желанието на писателя да удовлетвори жаждата си за творчество изпитвал ли е непреодолимо желание да чете чужди творби, без да се излага на риска да му повлияят в отрицателен смисъл или това влияние е било благоприятно?

ЕДИН ПЕЛИН: Разбира се, че четенето на хубави произведения винаги в душата на един писател е благоприятно за творчеството му. Може да не му повлияе. Аз смятам, че много са ми повлияли някои от добрите писатели, които съм чел, като Чехов и Горки. Смятам, че те са имали едно благотворно влияние върху мен. Тъй щото не може без влияние. И през време на писането никога не е вредно човек да чете и други някъкви книги. Аз много повече съм чел, отколкото съм писал. Имам библиотека доста добре подбрана, която, може да се каже, съм я прочел цялата. Та четенето на хубави книги е несъмнено много благотворно върху един писател. Там много работи ще научи. Много работи и ще го уплашат, както и с мене е ставало. Смятах: такова хубаво нещо е написано., а аз съм седнал да казвам на хората. Я виж тук какви хубави неща има. И право да си кажа, аз много пъти не, ами всякога шчти съм се смятал за неподготвен за това звание - писател, така надостатъчно подготвен. Затова със страх съм пристъпвал към някои по-сложни сюжети и затова много сюжети хубави, които са ми хрумвали и които имам записани, не съм сядал да ги изпълня поради това, че ме е било страх и да ги захвана, защото може да не излезе нищо от тази работа. А в същност като една хубава книга в моя замисъл те са си оставали. Някои сложни работи съм се опитвал да ги напиша и като виждам, че не излиза, просто спирам.

Аз вече се уморих и ще ви моля да прекъснем.

/Ръкопляскания/